

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
ELEANOR SHARPSTON
przedstawiona w dniu 30 maja 2013 r.¹

Sprawa C-50/12 P

**Kendrion NV
przeciwko**

Komisji Europejskiej

Odwołanie — Konkurencja — Porozumienia, decyzje i uzgodnione praktyki — Sektor worków przemysłowych z plastiku — Grzywny — Naruszenie podstawowego prawa do rzetelnego rozpatrzenia sprawy w rozsądnym terminie przed Sądem

Wprowadzenie

1. W dniu 16 listopada 2011 r. Sąd wydał trzy osobne wyroki², oddalając trzy odrębne skargi, w których skarżący wnosili o stwierdzenie nieważności decyzji Komisji w sprawie COMP/38354 – Worki przemysłowe³. W decyzji tej Komisja stwierdziła zaistnienie poważnego i długotrwałego naruszenia ówczesnego art. 81 WE (obecnie art. 101 TFUE) i w konsekwencji nałożyła wysokie grzywny na kilka spółek zależnych oraz spółki dominujące, którym te spółki zależne odpowiednio podlegały. Niniejsza sprawa stanowi jedno z trzech odwołań od tych wyroków Sądu⁴.

2. Oprócz okoliczności, iż niniejsze odwołania rodzą nowe kwestie w zakresie prawa konkurencji, w odwołaniach tych znajdują się zarzuty, że Sąd nie rozpatrzył wniesionych skarg w rozsądnym terminie. Z tego powodu na Trybunale spoczywa wyraźny obowiązek rozpatrzenia tych odwołań w szybkim trybie. Aby uwzględnić zarówno to wymaganie, jak i konieczność zapewnienia odpowiedniej ilości czasu na dokonanie tłumaczenia, podzieliłam rozpatrywane przeze mnie kwestie pomiędzy trzy opinie w sposób opisany poniżej.

3. Kluczowe przepisy prawa wraz z opisem kartelu, postępowania prowadzącego do wydania decyzji Komisji oraz nałożonych grzywien zostały opisane w pkt 6–34 mojej opinii w sprawie Gascogne Sack Deutschland przeciwko Komisji⁵. Ponieważ w każdym odwołaniu zostały poruszone nieco inne kwestie odnośnie do okoliczności, w jakich spółki dominujące są, względnie nie są, odpowiedzialne za działania

1 — Język oryginału: angielski.

2 — Wyroki: w sprawie T-54/06 Kendrion przeciwko Komisji; w sprawie T-72/06 Groupe Gascogne przeciwko Komisji; w sprawie T-79/06 Sachsa Verpackung przeciwko Komisji. Streszczenie wszystkich trzech zaskarżonych wyroków zostało opublikowane w języku angielskim, natomiast pełne teksty we wszystkich sprawach są dostępne w języku francuskim na stronie internetowej Trybunału. Dodatkowo w przypadku sprawy T-54/06 Kendrion dostępna jest również pełna wersja w języku niderlandzkim.

3 — Decyzja Komisji z dnia 30 listopada 2005 r. [notyfikowana jako dokument C(2005) 4634 wersja ostateczna] dotycząca postępowania na podstawie art. 81 WE (sprawa COMP/38354 – Worki przemysłowe) (zwana dalej „zaskarżoną decyzją”). Streszczenie tej decyzji zostało opublikowane w Dz.U. 2007, L 282, s. 41.

4 — Sprawa C-40/12 P Gascogne Sack Deutschland przeciwko Komisji; sprawa C-50/12 P Kendrion przeciwko Komisji; sprawa C-58/12 P Groupe Gascogne przeciwko Komisji. W celu uzyskania pełnego przedstawienia sprawy w kwestii skarg wniesionych do Sądu na te decyzje oraz odwołań wniesionych następnie do Trybunału zob. pkt 102 mojej opinii w sprawie Groupe Gascogne.

5 — Sprawa C-40/12 P.

podlegających im całkowicie spółek zależnych, problem ten jest omawiany we wszystkich trzech opiniach. Moja analiza kwestii wynikających z zarzutu, że Sąd nie rozpatrzył sprawy w rozsądnym terminie (w szczególności co do kryteriów ustalenia, czy Sąd dopuścił się przewlekłości, oraz co do ewentualnych środków prawnych na wypadek zaistnienia takiej sytuacji), jest zawarta w pkt 70–150 mojej opinii w sprawie C-58/12 P *Groupe Gascogne przeciwko Komisji*⁶. Analiza szczegółowej argumentacji przedstawionej przez każdą stronę skarżącą w odniesieniu na przykład do adekwatności uzasadnienia wyroków Sądu jest oczywiście zawarta w odpowiednich opiniach dotyczących poszczególnych odwołań⁷.

Wprowadzenie

4. Spółka *Kendrion NV* (zwana dalej „spółką *Kendrion*” lub „*Kendrion*”) oraz jej była spółka zależna *Fardem Packaging BV* (zwana dalej „spółką *Fardem*” lub „*Fardem*”) to dwa przedsiębiorstwa spośród 25 adresatów zaskarżonej decyzji. *Kendrion* (wówczas działająca pod firmą *Schuttersveld*) nabyła *Fardem* w dniu 8 czerwca 1995 r., obejmując 100% kapitału zakładowego spółki *Fardem*. W 2003 r. spółka *Fardem* opuściła grupę *Kendrion* po wykupieniu jej przez pracowników spółki *Fardem*.

5. Spółka *Fardem* przyznała się do uczestnictwa w kartelu, natomiast spółka *Kendrion* zaprzeczyła, jakoby wywierała decydujący wpływ na zachowanie spółki *Fardem* lub też sprawowała nad nią decydującą kontrolę. Komisja nie przyjęła argumentów spółki *Kendrion* i uznała, że spółka ta była solidarnie odpowiedzialna za działania swojej spółki zależnej w okresie od dnia 8 czerwca 1995 r. do dnia 26 czerwca 2002 r.

6. Kwestia poruszona w niniejszym odwołaniu dotyczy pojęcia przedsiębiorstwa w celu stosowania przepisów o konkurencji, a szczególnie zasady, że spółki dominujące odpowiadają za naruszenia, jakich dopuściły się całkowicie im podległe spółki zależne⁸. Tożsamość przedsiębiorstwa ma istotny wpływ na ustalenie wysokości nałożonej grzywny, szczególnie jeśli chodzi o zastosowanie pułapu 10% wartości obrotu (zwanego dalej „pułapem 10% obrotu”), określonego w art. 23 ust. 2 rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2003⁹. Funkcjonowanie tego postanowienia stwarza problemy, w przypadkach gdy przedsiębiorstwo, które dopuściło się naruszenia, nie istnieje w tej samej postaci w momencie ustalania górnej granicy grzywny.

7. Poruszona została także kwestia nierozpatrzenia sprawy przez Sąd w rozsądnym terminie.

Zaskarżona decyzja

Wprowadzenie

8. Konieczne jest określenie przedsiębiorstwa odpowiedzialnego za naruszenie art. 101 TFUE poprzez zidentyfikowanie co najmniej jednej osoby prawnej reprezentującej dane przedsiębiorstwo. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zachowanie spółki zależnej można przypisać jej spółce dominującej, zwłaszcza w przypadkach, gdy spółka zależna nie ustala samodzielnie własnej polityki handlowej.

6 — Sprawa wymieniona w przypisie 4 powyżej.

7 — Opinie w sprawie wszystkich trzech odwołań zostały przedstawione w dniu 30 maja 2013 r.

8 — Zobacz pkt 40–44 poniżej.

9 — Rozporządzenie z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 traktatu (Dz.U. 2003, L 1, s. 1), uchylające rozporządzenie nr 17 pierwsze rozporządzenie wprowadzające w życie art. 85 i art. 86 traktatu (wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 8, t. 1, s. 3). Rozporządzenie nr 17: zostało uchylone na mocy art. 43 ust. 1 rozporządzenia nr 1/2003. Komisja przywołała oba rozporządzenia w części 6 zaskarżonej decyzji jako podstawę prawną nałożonych grzywien. Odpowiednimi przepisami rozporządzenia nr 17 są art. 15 ust. 2 i art. 17, odzwierciedlone w art. 23 ust. 2 i 3 oraz w art. 31 rozporządzenia nr 1/2003. W niniejszej opinii odwołuję się do przepisów rozporządzenia nr 1/2003, które należy interpretować jako obejmujące art. 15 ust. 2 i art. 17 rozporządzenia nr 17, gdyż nie uległy one istotnej zmianie w zakresie, w jakim odnoszą się do kwestii poruszonych w niniejszym odwołaniu.

W takich okolicznościach spółka dominująca i spółka zależna tworzą jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE. Komisja może skierować decyzję o nałożeniu grzywien do spółki dominującej bez konieczności ustalania jej bezpośredniego uczestnictwa w naruszeniu. Jeśli spółka dominująca posiada 100% kapitału zakładowego, istnieje domniemanie, że może ona wywierać decydujący wpływ na podlegającą jej spółkę zależną, a ponadto istnieje wzruszalne domniemanie, że w istocie wywiera ona taki wpływ (zwane dalej „domniemaniem decydującego wpływu”).

Określanie przedsiębiorstwa

9. W motywach 577–583 zaskarżonej decyzji Komisja określiła zasady, które zastosowała w celu określenia adresatów tej decyzji. Po przypomnieniu domniemań, które opisałam w poprzednim punkcie, Komisja wyjaśniła w motywie 582, że gdy przedsiębiorstwo naruszy art. 101 TFUE i później dokona zbycia spółki zależnej, która faktycznie uczestniczyła w praktykach antykonkurencyjnych, a samo wycofa się z rynku, którego dotyczyły dane praktyki, nadal będzie ono odpowiedzialne za naruszenie, o którym mowa¹⁰.

10. Motyw 584 stwierdzał, że Komisja stosowała to podejście indywidualnie wobec każdego przedsiębiorstwa, którego dotyczyła jej decyzja, dokonując w ten sposób rozróżnienia pomiędzy spółkami dominującymi, których udział w naruszeniu był oczywisty, a spółkami dominującymi, które były adresatami decyzji, gdyż zostały uznane za solidarnie odpowiedzialne za zachowanie antykonkurencyjne podlegających im spółek zależnych.

Grzywny

11. W zaskarżonej decyzji Komisja określiła wyjściową kwotę grzywny nałożonej na spółkę Fardem na 20 mln EUR¹¹. Komisja zastosowała następnie dla tej kwoty wzrost procentowy o 200%, czyli podwyższenie o 40 mln EUR, odzwierciedlające okres 20 lat i 5 miesięcy od dnia 6 stycznia 1982 r. do dnia 26 czerwca 2002 r., w czasie którego spółka Fardem uczestniczyła w kartelu. Po doliczeniu do kwoty wyjściowej 20 mln EUR łączna kwota wynosiła 60 mln EUR¹².

12. W motywie 782 zaskarżonej decyzji Komisja przewidziała:

„W przypadku kilku spółek odpowiadających w charakterze spółek dominujących należy wziąć pod uwagę ograniczony czas trwania ich odpowiedzialności [...]:

— Kendrion NV (w odniesieniu do Fardem Packaging) od dnia 8 czerwca 1995 r. do dnia 26 czerwca 2002 r., to jest w okresie 7 lat [...]”.

13. Zaskarżona decyzja nie określała wyraźnie wyjściowej kwoty grzywny dla spółki Kendrion, jednak jej treść sugeruje, że była to kwota 20 mln EUR i że ta wyjściowa kwota została przypisana spółce Kendrion na podstawie jej solidarnej odpowiedzialności z tytułu grzywny spółki Fardem¹³. Komisja następnie podwyższyła kwotę 20 mln EUR o 70%, co odzwierciedlało okres siedmiu lat, w którym spółka Kendrion posiadała wszystkie udziały spółki Fardem, czyli o kwotę 14 mln EUR¹⁴. Łączna kwota grzywny nałożonej na spółkę Kendrion wynosi zatem 34 mln EUR¹⁵.

10 — Zobacz pkt 73–81 poniżej.

11 — Motyw 777 zaskarżonej decyzji.

12 — Motywy 779 i 781 zaskarżonej decyzji.

13 — Motyw 781 zaskarżonej decyzji.

14 — Motyw 783 zaskarżonej decyzji.

15 — Motyw 784 zaskarżonej decyzji.

14. W poniższych motywach zaskarżonej decyzji znalazło się wyjaśnienie na temat sposobu, w jaki zastosowano pułap 10% obrotu określony w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003¹⁶:

„814. W odniesieniu do pułapu 10% obrotu, »jeżeli kilku adresatów tworzy ‘przedsiębiorstwo’ stanowiące podmiot gospodarczy odpowiedzialny za karane naruszenie w dniu przyjęcia decyzji, [...] limit można obliczyć na podstawie całkowitego obrotu tego przedsiębiorstwa, to znaczy uwzględniając wszystkie jego elementy razem. Jeżeli natomiast dana jednostka gospodarcza ulegnie następnie rozpadowi, każdy adresat decyzji ma prawo do zastosowania wobec niego omawianego limitu indywidualnie«.

[...]

820. W 2003 r. spółka Fardem Packaging BV opuściła grupę Kendrion, która stanowiła podmiot gospodarczy odpowiedzialny za naruszenie. Za podstawę wyliczenia granicy kwoty grzywny, która ma zostać nałożona na Fardem Packaging BV, należy zatem przyjąć całkowity (ogólnoświatowy) obrót spółki Fardem Packaging BV. W 2004 r., ostatnim pełnym roku poprzedzającym tę decyzję, całkowity obrót Fardem Packaging BV wyniósł 22 036 136 EUR. Grzywna nałożona na Fardem Packaging BV nie może zatem przekroczyć kwoty 2,20 mln EUR”.

Z uwagi na fakt, że globalny obrót spółki Kendrion przekraczał kwotę, która wymagałaby zastosowania pułapu dla należnej wysokości grzywny, nie zastosowano żadnego obniżenia wysokości grzywny, która została ustalona na kwotę 34 mln EUR.

15. Motyw 879 zaskarżonej decyzji stanowi:

„W związku z powyższym wysokość grzywien, które należy nałożyć zgodnie z art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1/2003, powinna być następująca: [...] spółka Kendrion NV 34 mln EUR. Z tej kwoty Fardem Packaging BV jest solidarnie odpowiedzialna za zapłatę kwoty 2,20 mln EUR; [...]”.

16. W art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji nałożone grzywny przedstawiają się następująco: „Kendrion NV 34 mln EUR. W ramach tej kwoty Fardem BV Packaging jest solidarnie odpowiedzialna za zapłatę kwoty 2,20 mln EUR”.

Streszczenie zaskarżonego wyroku

17. W pierwszej instancji¹⁷ spółka Kendrion wniosła do Sądu o:

- stwierdzenie nieważności w całości lub w części decyzji skierowanej do spółki Kendrion;
- uchylenie lub zmniejszenie grzywny nałożonej na spółkę Kendrion;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

16 — Sprawa C-413/08 P Lafarge przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5361, pkt 102. Wytyczne Komisji w sprawie ustalenia grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 i art. 65 ust. 5 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (Dz.U. 1998, C 9, s. 3) (zwane dalej „wytycznymi Komisji z 1998 r.”) wskazują także kwotę obrotu globalnego odnośnie do pułapu 10%, o którym mowa w art. 23 ust. 2.

17 — Wyrok z dnia 16 listopada 2011 r. w sprawie T-54/06 Kendrion przeciwko Komisji (zwany dalej „zaskarżonym wyrokiem”).

18. Na rozprawie przed Sądem spółka Kendrion podniosła argument, że postępowanie miało charakter przewlekły. Sąd oddalił jednak ten argument jako nieskuteczny i stwierdził, że jego właściwość obejmuje tylko zaskarżoną decyzję, którą należy rozpatrywać w świetle faktów i okoliczności, jakimi dysponowała Komisja w dniu przyjęcia tej decyzji. Sąd uznał, że długość postępowania przed Sądem nie ma wpływu na ważność zaskarżonej decyzji.

19. W ramach pierwszego zarzutu podniesionego przed Sądem spółka Kendrion stwierdziła, że sentencja zaskarżonej decyzji jest niezgodna z jej uzasadnieniem i narusza art. 101 TFUE i 296 TFUE¹⁸ oraz art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003. W ramach drugiego zarzutu spółka Kendrion stwierdziła, że Komisja błędnie uznała ją i spółkę Fardem za jeden podmiot gospodarczy. W ramach trzeciego zarzutu spółka Kendrion zarzuca Komisji, że poprzez obciążenie tej spółki odpowiedzialnością za naruszenie, którego dopuściła się zależna od niej całkowicie spółka Fardem, Komisja naruszyła pewne ogólne zasady prawa, w tym zasadę równego traktowania i obowiązek przedstawienia wystarczającego uzasadnienia swojej decyzji.

20. Zarzuty od czwartego do ósmego dotyczyły grzywny. W ramach czwartego zarzutu spółka Kendrion stwierdziła, że grzywna nałożona na nią zgodnie z zaskarżoną decyzją nie powinna być wyższa od grzywny nałożonej na spółkę Fardem. W ramach piątego zarzutu spółka Kendrion stwierdziła, że jest traktowana inaczej niż inne spółki dominujące, które były uznawane za solidarnie odpowiedzialne za naruszenia, których dopuszczały się ich spółki zależne, i że Komisja tym samym naruszyła zasadę równego traktowania.

21. W ramach szóstego zarzutu spółka Kendrion przedstawiła dwa argumenty. Po pierwsze, podniosła, że nałożenie na spółkę Fardem grzywny w wysokości 60 mln EUR było niezgodne z ogólnymi zasadami prawa, między innymi ze względu na to, iż wysokość nałożonej grzywny była nieproporcjonalna, biorąc pod uwagę, że roczny obrót spółki Fardem wynosił 20 mln EUR, a zaskarżona decyzja zawierała niewystarczające uzasadnienie. Po drugie, gdyby grzywna nałożona na spółkę Fardem miała zostać zmniejszona w wyniku postępowania w sprawie T-51/06¹⁹ (w drodze którego spółka ta zakwestionowała zaskarżoną decyzję), należałoby również zmniejszyć wyjściową kwotę grzywny dla spółki Kendrion.

22. W ramach siódmego zarzutu spółka Kendrion podniosła szereg argumentów, zgodnie z którymi nałożenie takiej grzywny na spółkę dominującą, która sama nie uczestniczyła w naruszeniu, miało charakter bezprecedensowy. Wreszcie w ramach ósmego zarzutu spółka Kendrion stwierdziła, że Komisja naruszyła własne wytyczne w sprawie grzywien z 1998 r.²⁰.

23. Sąd oddalił skargę spółki Kendrion w całości.

Zarzuty odwołania

24. Spółka Kendrion przedstawiła cztery zarzuty odwołania, które opisano w skrócie poniżej.

25. Po pierwsze, Sąd naruszył prawo, uznając, że Komisja w wystarczającym stopniu uzasadniła swoją decyzję o nałożeniu na spółkę Kendrion grzywny wyższej od nałożonej na spółkę Fardem, będąc spółką zależną spółki Kendrion.

18 — Dawniej art. 81 WE i 253 WE.

19 — Wyrok Sądu z dnia 16 listopada 2011 r. w sprawie Fardem Packaging przeciwko Komisji.

20 — Wytyczne w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na mocy art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwane dalej „wytycznymi Komisji z 1998 r.”). Zobacz pkt 21 mojej opinii dotyczącej ww. w przypisie 4 sprawy C-40/12 P Gascogne Sack Deutschland przeciwko Komisji.

26. Po drugie, przy ustalaniu, czy spółkę Kendrion należy uznać za solidarnie odpowiedzialną z tytułu grzywny nałożonej na spółkę Fardem, Sąd: i) naruszył prawo, nie przeprowadzając badania głównych dowodów, ii) popełnił błędy proceduralne, zwłaszcza w odniesieniu do rozkładu ciężaru dowodu, i iii) wyraźnie błędnie zinterpretował stan faktyczny i dokonał niewłaściwej oceny dowodów. Sąd następnie w sposób niewystarczający uzasadnił swoje rozważania oraz nie zbadał w sposób wystarczający pod względem prawnym argumentów przytoczonych przez spółkę Kendrion.

27. Trzeci zarzut odwołania spółki Kendrion składa się z trzech części. Po pierwsze, spółka ta podnosi, że Sąd naruszył prawo, uznając, że choć spółka Kendrion nie uczestniczyła w naruszeniu, można na nią nałożyć grzywnę wyższą od grzywny wymierzonej jej byłej spółce zależnej. Po drugie, orzekając w ten sposób, Sąd naruszył zasadę równego traktowania, gdyż spółka Kendrion jest jedyną spółką dominującą będącą adresatem decyzji, na którą można nałożyć grzywnę wyższą od grzywny nałożonej na jej spółkę zależną. Po trzecie, uzasadnienie Sądu jest nielogiczne i wewnętrznie sprzeczne, jeśli chodzi o uznanie, że spółka Kendrion jest solidarnie odpowiedzialna w związku z grzywną nałożoną na spółkę Fardem. Owa grzywna odpowiada kwocie 2,2 mln EUR. Komisja nałożyła jednak na spółkę Kendrion grzywnę w wysokości 34 mln EUR.

28. Poprzez czwarty zarzut odwołania spółka Kendrion podnosi, że Sąd niesłusznie uznał za nieskuteczny argument podniesiony przez spółkę Kendrion, w myśl którego postępowanie przed Sądem miało charakter przewlekły. Wydaje się, że orzekając w ten sposób, Sąd uznał się za niewłaściwy w kwestii orzeczenia co do uchybień proceduralnych przed tym Sądem. Ponadto nawet jeżeli sam Sąd nie jest właściwy w przedmiocie obniżenia grzywny, w przypadku gdy postępowanie przed nim miało charakter przewlekły, Trybunał ma w każdym razie obowiązek oceny tej kwestii, która jest zasadnicza z punktu widzenia bezpieczeństwa prawnego, oraz obowiązek wyciągnięcia wynikających stąd konsekwencji.

29. Poprzez drugi zarzut odwołania spółka Kendrion zasadniczo podnosi, że Sąd naruszył prawo, uznając, iż spółki Kendrion i Fardem stanowią przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE. Jeśli odwołanie spółki Kendrion zostanie uwzględnione na podstawie tego zarzutu, oznaczałoby to, że należy uznać również argumenty przedstawione na poparcie pierwszego i trzeciego z zarzutów odwołania (dotyczących nałożonej grzywny). W pierwszej kolejności zamierzam zatem zbadać drugi zarzut odwołania spółki Kendrion.

Drugi zarzut odwołania: tożsamość przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 101 TFUE

Streszczenie argumentów

Odwołanie spółki Kendrion

30. Spółka Kendrion przedstawia pięć głównych argumentów na poparcie swojego ogólnego twierdzenia, że nie stanowi ona przedsiębiorstwa wspólnie ze spółką Fardem.

31. Po pierwsze, Sąd popełnił błędy proceduralne i naruszył prawo, uznając, że spółka Kendrion jest solidarnie odpowiedzialna z tytułu grzywny nałożonej na spółkę Fardem, gdyż nie zbadała wszystkich dowodów. W szczególności Sąd dokonał w sposób oczywisty błędnej interpretacji stanu faktycznego, a przy badaniu dowodów ocenił je niewłaściwie. Ponadto Sąd w sposób niewystarczający uzasadnił swoje rozważania oraz nie zbadał argumentów spółki Kendrion w sposób wystarczający pod względem prawnym.

32. Po drugie, w pkt 53 zaskarżonego wyroku Sąd naruszył prawo, stwierdzając, że na spółce Kendrion spoczywa ciężar dowodu, jeśli chodzi o wykazanie bezpodstawności dodatkowych czynników wskazujących, że wywierała ona decydujący wpływ na politykę handlową spółki Fardem. Zdaniem spółki Kendrion to raczej zadaniem Komisji było wykazanie, że: i) te dodatkowe czynniki faktycznie istniały oraz ii) stanowią one dowód na to, iż spółka Kendrion wywierała decydujący wpływ.

33. Po trzecie, Sąd błędnie stwierdził, że spółka Kendrion nie wykazała bezpodstawności żadnego z czterech dodatkowych czynników powoływanych przez Komisję w celu wykazania, że skutecznie wywiera decydujący wpływ na politykę handlową spółki Fardem.

34. Po czwarte, rozwiązanie przyjęte w niniejszej sprawie ma szczególny charakter, jako że dopuszczono możliwość nałożenia na spółkę dominującą, która nie uczestniczyła w praktykach antykonkurencyjnych, grzywny wyższej od nałożonej na jej spółkę zależną, która dopuściła się naruszenia. W tej sytuacji uzasadnienie zaskarżonej decyzji należy poddać wyjątkowo dokładnej analizie. Sąd w każdym razie przy dokonywaniu oceny zaskarżonej decyzji nie kierował się tak rygorystycznymi standardami, co oznacza, że naruszył prawo i nie przedstawił wystarczającego uzasadnienia swojego wyroku.

35. Po piąte, Kendrion subsydiarnie podnosi, że w przypadku gdy z drugiej strony Trybunał uzna dodatkowe czynniki powołane przez Komisję za wystarczające, powstaje pytanie, czy Sąd prawidłowo ocenił przedstawione mu dowody przeciwne. Zdaniem spółki Kendrion Sąd zignorował przedstawione dowody i nie zbadał w sposób prawidłowy części dowodów przedstawionych przez tę spółkę w pierwszej instancji. W świetle tych dowodów Sąd nie mógł w uzasadniony sposób stwierdzić, że Komisja wcześniej ustaliła, iż spółki Kendrion i Fardem stanowią podmiot gospodarczy. W każdym razie Sąd nie miał racji, przypisując spółce Kendrion odpowiedzialność za naruszenie dokonane przez spółkę Fardem.

Odpowiedź Komisji

36. Komisja utrzymuje, że drugi zarzut odwołania jest w części niedopuszczalny i w części bezzasadny.

37. Przypisując spółce Kendrion odpowiedzialność za naruszenie dokonane przez spółkę Fardem, Komisja opierała się głównie na fakcie, że Fardem była spółką całkowicie zależną od spółki Kendrion w okresie obejmującym okoliczności faktyczne niniejszej sprawy, oraz na domniemaniu decydującego wpływu. Choć cztery dodatkowe czynniki zostały wymienione w zaskarżonej decyzji, nie były one traktowane jako decydujące.

38. Argument spółki Kendrion dotyczący tego, na kim spoczywa ciężar dowodu, jest nieskuteczny. Jedyne Sąd jest uprawniony do dokonania oceny stanu faktycznego. W związku z tym twierdzenie spółki Kendrion, że Sąd dokonał błędnej oceny czterech dodatkowych czynników, jest niedopuszczalne.

Ocena

39. Niniejszy zarzut odwołania opiera się na pojęciu przedsiębiorstwa w prawie konkurencji oraz na dowodach wymaganych w celu stwierdzenia istnienia tego podmiotu, w przypadku gdy spółka zależna jest całkowitą własnością spółki dominującej.

40. Zgodnie z art. 101 TFUE zabronione są wszelkie porozumienia między przedsiębiorstwami, wszelkie decyzje związków przedsiębiorstw i wszelkie praktyki uzgodnione, które mogą wpływać na handel między państwami członkowskimi i których celem lub skutkiem jest zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji wewnątrz wspólnego rynku. Słowo „przedsiębiorstwo” nie jest zdefiniowane

w traktacie, jednak odgrywa główną rolę przy ustalaniu, czy wspólnotowe reguły konkurencji mają zastosowanie, a także przy określaniu sposobu ustalania odpowiedzialności za naruszenie. Pytanie podniesione w niniejszej sprawie dotyczy tej ostatniej kwestii. Jaki podmiot stanowi przedsiębiorstwo odpowiedzialne za naruszenie zasad konkurencji oraz w jaki sposób należy ustalić wysokość należnej grzywny?

41. Trybunał wielokrotnie analizował pojęcie odpowiedzialnego przedsiębiorstwa. Od dnia, gdy skarga spółki Kendrion o stwierdzenie nieważności decyzji w niniejszej sprawie została wniesiona do Sądu²¹, orzecznictwo rozwinęło się. Dokonywana przez Trybunał interpretacja słowa „przedsiębiorstwo” jest kontrowersyjna²². Niemniej zgodnie z utrwalonym orzecznictwem pojęcie przedsiębiorstwa obejmuje każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą, niezależnie od jego statusu prawnego i sposobu finansowania. Pojęcie to należy rozumieć jako oznaczające jednostkę gospodarczą, nawet jeśli z prawnego punktu widzenia jednostka ta składa się z kilku osób fizycznych lub prawnych. Jeżeli tego rodzaju podmiot gospodarczy narusza reguły konkurencji, musi on odpowiedzieć za to naruszenie zgodnie z zasadą odpowiedzialności osobistej. W szczególności zachowanie spółki zależnej można przypisać spółce dominującej, w przypadku gdy mimo posiadania odrębnej podmiotowości prawnej owa spółka zależna nie określa w sposób autonomiczny swojego zachowania na rynku, lecz stosuje zasadniczo instrukcje przekazywane jej przez spółkę dominującą, w szczególności ze względu na powiązania gospodarcze, organizacyjne i prawne łączące oba te podmioty prawa. Spółka dominująca i jej spółka zależna są bowiem częścią tej samej jednostki gospodarczej, a tym samym tworzą jedno przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 101 TFUE, dlatego w tego rodzaju sytuacji Komisja może wydać decyzję o nałożeniu grzywny na spółkę dominującą bez konieczności ustalania jej bezpośredniego zaangażowania w naruszenie²³.

42. W przypadku gdy spółka dominująca posiada 100% kapitału zakładowego w spółce zależnej naruszającej zasady konkurencji, Trybunał uznaje, że taka spółka dominująca jest w zasadzie zdolna do wywierania wpływu na zachowanie swej spółki zależnej oraz że istnieje wrzuszalne domniemanie, iż owa spółka dominująca w istocie wywiera decydujący wpływ na swą spółkę zależną. W tych okolicznościach dla domniemania, że spółka dominująca rzeczywiście wywiera decydujący wpływ na politykę handlową tej spółki zależnej, wystarczy, że Komisja wykaże, iż cały kapitał zakładowy spółki zależnej znajduje się w posiadaniu jej spółki dominującej. Komisja będzie zatem miała prawo uznać spółkę dominującą za solidarnie odpowiedzialną z tytułu zapłaty grzywny nałożonej na jej spółkę zależną, chyba że spółka dominująca przedstawi wystarczające dowody mogące wykazać, że jej spółka zależna w istocie działała na rynku w sposób samodzielny. Należy podkreślić, że domniemanie jest uznawane za wrzuszalne²⁴, a ciężar dowodu w zakresie takich działań spoczywa na spółce dominującej.

43. Komisja nie ma obowiązku opierać się wyłącznie na domniemaniu decydującego wpływu. Na zasadzie alternatywy może również oprzeć się na innych czynnikach, aby wykazać, że spółka dominująca rzeczywiście wywierała decydujący wpływ na politykę handlową kontrolowanej przez nią w 100% spółki zależnej (metoda zwana „metodą dwojakiej podstawy”).

44. W przypadku wyboru metody dwojakiej podstawy Komisja z definicji ma obowiązek zastosować standard dowodu przekraczający ten uznany co do zasady za wystarczający²⁵. Wówczas zadaniem Sądu podczas przeprowadzania przeglądu jest zbadanie, czy Komisja przedstawiła swoje ustalenia zgodnie z tym standardem. To zatem Komisja w pierwszej kolejności ponosi ciężar przedstawienia

21 — 22 lutego 2006 r.

22 — Zobacz P.J. Wils Wouter, Antitrust compliance programmes and optimal antitrust enforcement, *Journal of Anti-Trust Enforcement*, 2013, s. 12. Zobacz: S. Thomas, Guilty of a fault that one has not committed, *Journal of European Competition Law and Practice*, 2012, s. 11.

23 — Wyrok Trybunału z dnia 19 lipca 2012 r. w sprawach połączonych C-628/10 P i C-14/11 P Alliance One International i Standard Commercial Tobacco przeciwko Komisji (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Alliance One”), pkt 42–44 i przytoczone tam orzecznictwo.

24 — Wyżej wymieniony w przypisie 23 wyrok w sprawie Alliance One, pkt 46–48 i przytoczone tam orzecznictwo.

25 — Ibidem, pkt 49, 50, 53.

niezbędnych dowodów zgodnie ze standardem pozwalającym ustalić elementy, na których zamierza ona się oprzeć w celu wykazania decydującego wpływu na spółkę zależną. Jeśli dana spółka zależna zakwestionuje te elementy, wówczas ciężar dowodu w zakresie wykazania ich bezpodstawności zostaje przeniesiony na tę spółkę.

Ocena Sądu

45. W pkt 53 zaskarżonego wyroku Sąd uznał, że Komisja przy wydawaniu zaskarżonej decyzji opierała się na metodzie dwojakiej podstawy.

46. Następnie Sąd ustalił, w pkt 53 zaskarżonego wyroku, cztery dodatkowe czynniki przedstawione przez Komisję i wskazał, że spółka Kendrion ponosi ciężar dowodu w zakresie wykazania, że czynniki te nie stanowią dowodu na wywieranie przez nią decydującego wpływu na spółkę Fardem:

„53 W niniejszej sprawie Komisja nie ograniczyła się do przywołania okoliczności, że strona skarżąca posiadała 100% kapitału w spółce Fardem Packaging. [...] decyzja odnosi się bowiem także do czterech innych dodatkowych czynników, a mianowicie do wewnętrznej wiadomości elektronicznej otrzymanej w dniu 9 stycznia 2002 r. od pana L. (motyw 595), do wewnętrznej wiadomości elektronicznej wysłanej do spółki Fardem Packaging w dniu 14 grudnia 1999 r. w sprawie ubezpieczenia (motyw 596), do odrębnej notatki sporządzonej na zebraniu podgrupy »Teppema«, w której jest mowa o przedstawicielu Fardem Packaging wobec strony skarżącej (motyw 597), oraz do raportu na temat bieżących kwestii dotyczących zarządzania, przedłożonego stronie skarżącej przez spółkę Fardem Packaging (motywy 106 i 590). Należy zatem rozważyć w pierwszej kolejności, czy stronie skarżącej udało się podważyć te cztery dodatkowe czynniki”²⁶.

47. W pkt 54–60 zaskarżonego wyroku Sąd zbadał dowody dotyczące tych czterech dodatkowych czynników. Z pkt 61 wynika, że Sąd uznał, iż spółce Kendrion udało się obalić tylko jeden z tych czynników. W związku z tym Sąd stwierdził, że spółka Kendrion nie obaliła trzech pozostałych dodatkowych czynników przedstawionych przez Komisję, co wskazuje, że spółka ta skutecznie wywierała decydujący wpływ na spółkę Fardem.

48. Następnie w pkt 63–68 zaskarżonego wyroku Sąd zbadał dodatkowe dowody przedstawione przez spółkę Kendrion w celu obalenia domniemania, że wywierała ona decydujący wpływ na spółkę Fardem. Dowody te nie odnosiły się do czterech dodatkowych czynników, o których mowa wyżej. Sąd stwierdził, że pomiędzy spółkami Kendrion a Fardem nie istniały żadne powiązania na poziomie operacyjnym: nie korzystały one z tych samych dostawców, nie posiadały tych samych klientów ani też nie stosowały tego samego procesu produkcyjnego. Jednak w pkt 64 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził: „To ustalenie nie jest jednak samo w sobie wystarczające, aby uznać, że spółka Fardem Packaging działała samodzielnie w stosunku do strony skarżącej”.

49. Ponadto w pkt 65 i 67 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, co następuje:

„65 [...] Nie można zatem wnioskować na podstawie rocznych raportów czy też względnej wielkości spółki Fardem Packaging, że owa spółka działała samodzielnie.

[...]

26 — Przypis bez związku z wersją w j. polskim.

67 [...] W związku z tym należy stwierdzić, że brak wytycznych strony skarżącej odnośnie do codziennego zarządzania (dagelijks beheer) w spółce Fardem Packaging nie oznacza, że ta ostatnia mogła prowadzić samodzielne działania”²⁷.

Analiza

50. Należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem obowiązek spoczywający na Sądzie na mocy art. 36 i art. 53 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nie nakazuje Sądowi dokonania wyjaśnienia, które podejmuje w sposób wyczerpujący punkt po punkcie argumentację przedstawioną przez strony sporu. Uzasadnienie Sądu może zatem być dorozumiane, pod warunkiem że pozwala zainteresowanym na poznanie podstaw, na których opiera się zaskarżony wyrok, a Trybunałowi dostarcza elementów wystarczających do dokonania kontroli w trybie odwołania²⁸.

51. Sąd ustalił, że Komisja stosowała metodę dwojakiej podstawy. To ustalenie dotyczące stanu faktycznego nie może być podważane w trybie odwołania. Biorąc pod uwagę to ustalenie oraz fakt, że Komisja przedstawiła dowody na poparcie każdego z czterech dodatkowych czynników, ciężar dowodu został odwrócony i w zakresie obalenia tych czynników spoczywał na spółce Kendrion. Rozumiem, że stwierdzenie Sądu w pkt 53 zaskarżonego wyroku („Należy zatem rozważyć w pierwszej kolejności, czy stronie skarżącej udało się podważyć te cztery dodatkowe czynniki”) odzwierciedla to stanowisko.

52. W związku z tym nie uważam, że Sąd naruszył prawo, przypisując spółce Kendrion ciężar dowodu w zakresie wykazania, że dodatkowe czynniki nie potwierdzały, iż w istocie wywierała ona decydujący wpływ na politykę handlową spółki Fardem. Po przeanalizowaniu dowodów przedstawionych przez spółkę Kendrion w odniesieniu do każdego z czterech dodatkowych czynników Sąd ustalił, że trzy z tych czynników nie zostały obalone.

53. W odniesieniu do dodatkowych dowodów przedstawionych przez spółkę Kendrion w celu obalenia domniemania, że wywiera ona decydujący wpływ na spółkę Fardem, a szczególnie stwierdzenia spółki Kendrion, iż nabycie spółki Fardem nastąpiło w celach inwestycyjnych, Sąd stwierdził w pkt 66 zaskarżonego wyroku, że „[...] nabycie przez spółkę inwestycyjną w celu zbycia może również przemawiać za istnieniem podmiotu gospodarczego obejmującego spółkę inwestycyjną i daną spółkę zależną. Fakt, że spółka inwestycyjna stara się poprawiać wyniki spółki zależnej w krótkoterminowej perspektywie, oznacza co do zasady, że spółka dominująca musi angażować się w działalność spółki zależnej. Efektywny i rygorystyczny system nadzoru może bowiem gwarantować wzrost rentowności w większym stopniu niż polityka oparta na braku interwencji”²⁹.

54. Podzielam stanowisko Sądu. Z faktu, że kontrolowana w 100% spółka zależna zostaje nabyta jako inwestycja finansowa, a jej działalność nie wchodzi w zakres zwykłej działalności spółki dominującej, nie może wynikać, że te dwie spółki nie stanowią tego samego przedsiębiorstwa. Przeciwnie: przy założeniu, że celem inwestycji jest osiągnięcie zysków, wydaje mi się, iż w celu zapewnienia większej rentowności danej inwestycji w interesie każdej spółki dominującej leżałoby wywieranie decydującego wpływu na politykę handlową jej spółki zależnej.

27 — Przypis bez związku z wersją w j. polskim.

28 — Wyżej wymieniony w przypisie 23 wyrok w sprawie Alliance One, pkt 64.

29 — Przypis bez związku z wersją w j. polskim.

55. W zakresie, w jakim spółka Kendrion kwestionuje ustalenia faktyczne Sądu dotyczące przedstawionych przez nią dowodów, podnosi tym samym kwestie niewchodzące w zakres kompetencji Trybunału w trybie odwołania³⁰. Ponadto nie uważam, aby środki dowodowe zostały przeznaczone w sposób wymagający zweryfikowania przez Trybunał kwalifikacji prawnej tych okoliczności³¹.

56. Ponadto ponieważ owe punkty zaskarżonego wyroku pozwalają spółce Kendrion na poznanie podstaw, na których opiera się zaskarżony wyrok, a Trybunałowi dostarczają elementów wystarczających do dokonania kontroli w trybie odwołania, należy uznać, że wyrok ów nie zawiera żadnych braków w uzasadnieniu.

57. Podsumowując, nie dostrzegam żadnego błędu, jakim miałyby być dotknięte ustalenie Sądu, że spółka Fardem nie była niezależnym podmiotem gospodarczym i że w związku z tym spółki Fardem oraz Kendrion stanowiły to samo przedsiębiorstwo.

58. Uważam zatem, że zarzut drugi powinien być oddalony jako bezzasadny. W konsekwencji należy rozpatrzyć pierwszy i trzeci z zarzutów spółki Kendrion.

Pierwszy zarzut odwołania: grzywna nałożona na spółkę Kendrion jest wyższa od nałożonej na jej spółkę zależną

59. W swoim pierwszym zarzucie odwołania spółka Kendrion podnosi zarzut, że Sąd dopuścił się naruszenia prawa oraz że uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest nielogiczne i wewnętrznie sprzeczne, jeśli chodzi o uznanie, iż Komisja wykazała w sposób wymagany pod względem prawnym powody nałożenia na spółkę Kendrion grzywny wyższej od nałożonej na jej spółkę zależną Fardem.

Streszczenie argumentów

Odwołanie spółki Kendrion

60. Spółka Kendrion podkreśla, że Sąd sam przyznał (w pkt 28 i 29 zaskarżonego wyroku), iż zaskarżona decyzja rodzi pytania i jest dwuznaczna pod pewnymi względami. Zasadniczo spółka Kendrion podnosi, że art. 2 lit. d sentencji zaskarżonej decyzji jest sprzeczny z argumentacją przedstawioną w uzasadnieniu. Zgodnie z tym uzasadnieniem Kendrion jako spółka dominująca jest solidarnie odpowiedzialna za zapłatę grzywny nałożonej na jej spółkę zależną Fardem. Jednak sentencja decyzji określa, że spółka Fardem jest solidarnie odpowiedzialna za grzywnę (jej część) nałożoną na spółkę Kendrion. Z powyższego wynika, że gdyby Sąd zastosował prawidłowo standardową regułę wykładni, zgodnie z którą zaskarżona decyzja powinna być interpretowana jako całość w świetle jej motywów, Sąd uznałby, że sentencja tej decyzji jest sprzeczna z przedstawionym w niej uzasadnieniem.

61. Spółka Kendrion uważa, że z pkt 23–28 zaskarżonego wyroku (oraz z motywów 584, 779 i 782 zaskarżonej decyzji) wynika, iż Komisja nie nałożyła na spółkę Kendrion grzywny, dlatego że spółka Kendrion uczestniczyła w naruszeniu. Powodem nałożenia kary była raczej okoliczność, że Kendrion była solidarnie odpowiedzialna w charakterze spółki dominującej. W tym zakresie Kendrion odwołuje

30 — Wyżej wymieniony w przypisie 23 wyrok w sprawie Alliance One, pkt 84 i przytoczone tam orzecznictwo.

31 — Ibidem, pkt 85 i przytoczone tam orzecznictwo.

się do motywu 784 zaskarżonej decyzji. Sąd kwestionuje stwierdzenie zawarte w pkt 24 zaskarżonego wyroku, według którego z motywu 784 „wynika”, a nawet „jasno wynika”, że Komisja zamierzała nałożyć na spółkę Kendrion karę indywidualnie, a nie z powodu uznania jej za solidarnie odpowiedzialną za grzywnę nałożoną na spółkę Fardem.

62. Kendrion podnosi, że w prawie konkurencji nie istnieje żadna podstawa do uznania spółki zależnej za solidarnie odpowiedzialną z tytułu zapłaty grzywny nałożonej na jej spółkę dominującą. Ponadto zaskarżona decyzja prowadzi do absurdalnego rezultatu, polegającego na tym, że spółka Fardem jest solidarnie odpowiedzialna za zapłatę grzywny nałożonej na spółkę Kendrion, która to grzywna sama opiera się na solidarnej odpowiedzialności spółki Kendrion z tytułu zapłaty grzywny nałożonej na spółkę Fardem. Sentencja zaskarżonej decyzji stanowi „dziwoląg prawny” i jest sprzeczna z motywami tejże decyzji.

63. Z powyższego wynika, że – wbrew stwierdzeniom Sądu w pkt 29 zaskarżonego wyroku – zakres i treść art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji są niezrozumiałe. Co więcej, postanowienie to jest po prostu sprzeczne z motywami owej decyzji, a szczególnie z motywami 577–584, 587–599, 779, 782, 784, 814 i 820. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest zatem niewystarczające i sprzeczne, a zaskarżoną decyzję należy uznać za nieważną.

Odpowiedź Komisji

64. Zdaniem Komisji zarzut spółki Kendrion, jakoby sentencja zaskarżonej decyzji była sprzeczna z uzasadnieniem zawartym w motywach, jest bezpodstawny. Motyw 879 jest całkowicie zgodny z art. 2 lit. d) tejże decyzji.

65. Nie istnieje żadna różnica pomiędzy solidarną odpowiedzialnością spółki dominującej a indywidualną odpowiedzialnością spółki zależnej. Obie spółki są solidarnie odpowiedzialne, gdyż tworzą część przedsiębiorstwa, które naruszyło reguły konkurencji.

66. Spółki Fardem i Kendrion wchodziły w skład tego samego przedsiębiorstwa od dnia 8 czerwca 1995 r. do dnia 26 czerwca 2002 r. i obie są odpowiedzialne za naruszenie, które zaistniało w tym okresie. Na Fardem nałożono grzywnę w wysokości 60 mln EUR, natomiast na Kendrion nałożono grzywnę w wysokości 34 mln EUR. Jednak po zastosowaniu pułapu 10% obrotu wysokość grzywny nałożonej na spółkę Fardem ograniczono do 2,2 mln EUR. Wysokość grzywny nałożonej na spółkę Kendrion pozostała natomiast niezmienną. W ramach tej kwoty, to jest 34 mln EUR, spółka Fardem jest solidarnie odpowiedzialna na kwotę 2,2 mln EUR określoną w motywie 879 zaskarżonej decyzji. Jak słusznie zauważył Sąd w pkt 28 zaskarżonego wyroku, różnica pomiędzy grzywnami obu spółek wynika z zastosowania pułapu 10% obrotu. Gdyby nie zastosowano tego pułapu, grzywna nałożona na spółkę Fardem wynosiłaby 60 mln EUR, a spółka Kendrion w ramach tej kwoty byłaby solidarnie odpowiedzialna na kwotę 34 mln EUR. W pkt 29 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie uznał, że sentencja zaskarżonej decyzji jest spójna i zrozumiała w świetle przedstawionego w niej uzasadnienia.

Ocena

67. W związku z powyższym nasuwają się dwa pytania. Po pierwsze, na jakiej konkretnej podstawie spółka Kendrion została obciążona grzywną? Po drugie, w jaki sposób należałoby ustalić pułap 10% obrotu określony w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, który ma zastosowanie do każdej nałożonej grzywny?

68. Przy dokonywaniu oceny zaskarżonego wyroku kierowałam się następującymi zasadami.

69. Po pierwsze, zagadnienie, czy uzasadnienie wyroku Sądu jest sprzeczne wewnętrznie lub niewystarczające, stanowi zagadnienie prawne i jako takie może zostać podniesione w ramach odwołania³².

70. Po drugie, przy dokonywaniu wykładni decyzji Komisji Sąd musiał uwzględnić fakt, że na Komisji spoczywa obowiązek uzasadnienia swoich decyzji wraz ze wskazaniem okoliczności faktycznych, od których zależy uzasadnienie prawne aktu, a także względów, jakie doprowadziły do jego przyjęcia³³.

71. Po trzecie, jeśli chodzi o decyzje o nałożeniu grzywny, uzasadnienie należy uznać za wystarczające, jeśli wskazuje ono w sposób wyraźny i spójny względy faktyczne i prawne, na podstawie których nałożono grzywnę na strony postępowania, oraz umożliwia zarówno tym ostatnim, jak i Trybunałowi zapoznanie się z podstawowymi elementami rozumowania Komisji³⁴.

72. Po czwarte, ocena przestrzegania obowiązku uzasadnienia powinna nie tylko opierać się na brzmieniu zaskarżonego aktu, ale także uwzględniać okoliczności jego wydania oraz całość norm prawnych regulujących daną dziedzinę³⁵.

Podstawa nałożenia grzywny na spółkę Kendrion

73. W pkt 22–25 zaskarżonego wyroku Sąd odnosi się między innymi do motywów 577–584, 779 i 782 zaskarżonej decyzji³⁶. Sąd stwierdza następująco:

„26 Jak wynika z treści zaskarżonej decyzji, Komisja nałożyła grzywnę na stronę skarżącą z tytułu faktu, że pomiędzy 1995 r. a 2003 r. stanowiła ona pojedynczy podmiot gospodarczy razem ze spółką Fardem Packaging. Ponieważ zachowanie antykonkurencyjne spółki Fardem Packaging można było przypisywać stronie skarżącej z uwagi na okoliczność, że obie były członkami tego samego podmiotu gospodarczego – jest to kwestia do ustalenia w świetle analizy zarzutów wyszczególnionych poniżej – uznano, że strona skarżąca sama dopuściła się naruszenia w wyniku tego przypisania odpowiedzialności (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-294/98 P Metsä-Serla i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-10065, pkt 28).

[...]

28 Następnie, choć grzywna nałożona na stronę skarżącą w wysokości 34 mln EUR może w istocie na pierwszy rzut oka wydać się dyskusyjna w porównaniu z grzywną nałożoną na spółkę Fardem Packaging w wysokości 2,20 mln EUR, tym niemniej jednak zgodnie z motywami 814 i [820]^[37] zaskarżonej decyzji przyczyną tej rozbieżności jest zastosowanie względem spółki Fardem Packaging pułapu 10% obrotu określonego w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003.

29 Należy zatem stwierdzić, że niezależnie od dwuznacznego brzmienia art. 2 lit. d) zaskarżonej decyzji, jego zakres i treść [...] można zrozumieć po zapoznaniu się z motywami, o których mowa w pkt 23–28 powyżej. Nie ma zatem mowy o sprzeczności pomiędzy uzasadnieniem [...] zaskarżonej decyzji a jej sentencją³⁸.

32 — Wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie C-47/07 P Masdar przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-9761, pkt 76.

33 — Zobacz artykuł 296 TFUE; zob. także wyroki: z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 76; z dnia 11 lipca 1985 r. w sprawie 42/84 Remia i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 2545, pkt 26.

34 — Wyżej wymieniony w przypisie 23 wyrok w sprawie Alliance One, pkt 64.

35 — Wyrok Trybunału z dnia 4 października 2001 r. w sprawie C-403/99 Włochy przeciwko Komisji, Rec. s. I-6883, pkt 41.

36 — Zobacz pkt 8–10 powyżej.

37 — Zakładam, że odniesienie do motywu 815 zaskarżonej decyzji jest niepoprawne i powinna być mowa o „motywie 820”, gdyż właśnie ten motyw dotyczy grzywny nałożonej na Fardem.

38 — Przypis bez związku z wersją w j. polskim.

74. Zaskarżony wyrok został wydany bezpośrednio na podstawie brzmienia zaskarżonej decyzji. W swojej analizie uzasadnienia Sądu będą zatem odwoływać się do tej decyzji. W motywach 577–584 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdza, że na spółkę Fardem należy nałożyć grzywnę, za którą spółka Kendrion ponosi solidarną odpowiedzialność. Prawdą jest, że nie wszystkie etapy uzasadnienia zaskarżonej decyzji zostały przedstawione w sposób wyraźny. Zatem w zakresie, w jakim Sąd po prostu kierował się uzasadnieniem przedstawionym w tej decyzji, zaskarżony wyrok nie jest w pełni przejrzysty. Nie oznacza to jednak, że z tego powodu wydany wyrok należy uznać za niespójny lub niezrozumiały.

75. Podsumujmy obliczenie grzywny: kwota grzywny nałożonej na spółkę Fardem została ustalona w wysokości 20 mln EUR. Komisja następnie zastosowała w stosunku do tej kwoty wzrost procentowy o 200% w celu odzwierciedlenia długości okresu naruszenia wynoszącego ponad 20 lat, odpowiadający kwocie 40 mln EUR. Po dodaniu tej ostatniej kwoty do 20 mln EUR łączna wysokość grzywny wyniosła 60 mln EUR. Wreszcie przy ustalaniu kwoty należnej do zapłaty Komisja zastosowała pułap 10% obrotu, przewidziany w art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003, który to pułap dla obrotu spółki Fardem (22 mln euro) wyniósł 2,2 mln EUR³⁹.

76. Z ustalenia, że spółka Kendrion jest solidarnie odpowiedzialna za zachowanie spółki Fardem, wynika, iż Komisja ma prawo obarczyć odpowiedzialnością za grzywnę tej ostatniej jej (byłą) spółkę dominującą za okres, w którym obie spółki stanowiły jedno przedsiębiorstwo⁴⁰. Z zaskarżonego wyroku (a także z zaskarżonej decyzji) wynika, że podstawowa kwota grzywny nałożona przez Komisję na spółkę Fardem w wysokości 20 mln EUR została przypisana spółce Kendrion. Komisja następnie zastosowała dla tej kwoty wzrost procentowy o 70% (a nie, jak w przypadku spółki Fardem o 200%). Odzwierciedlało to fakt, że spółka Fardem była własnością spółki Kendrion przez okres 7 lat, a nie przez cały okres naruszenia popełnionego przez spółkę Fardem. Po doliczeniu otrzymanej w ten sposób kwoty 14 mln EUR do podstawowej kwoty 20 mln EUR łączna wysokość grzywny wyniosła 34 mln EUR. To właśnie w tym momencie zastosowano art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 w celu ustalenia, czy dla grzywny nałożonej na spółkę Kendrion należy zastosować limit. Z uwagi na fakt, że obrót spółki Kendrion przekraczał kwotę, która wymagałaby zastosowania pułapu dla należnej wysokości grzywny, grzywna spółki Kendrion pozostała niezmienną w kwocie 34 mln EUR.

77. Ta analiza każdego etapu obliczania kwoty grzywny wykazuje, że ustalenie grzywny spółki Kendrion odbyło się zgodnie z zasadami dotyczącymi solidarnej odpowiedzialności i zastosowania art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003.

78. Trzeba przyznać, że postanowienie o obciążeniu spółki Fardem solidarną odpowiedzialnością na kwotę 2,2 mln EUR w ramach grzywny nałożonej na spółkę Kendrion w wysokości 34 mln EUR wydaje się dziwne. Nie znam żadnego przypadku, w którym spółka zależna zostałaby obciążona odpowiedzialnością za zachowanie swojej spółki dominującej. Taka sytuacja byłaby faktycznie dziwna, gdyż kolidowałaby zarówno z pojęciem odpowiedzialności osobistej za naruszenie, o którym mowa, jak i z domniemaniem decydującego wpływu. Spółki dominujące ponoszą odpowiedzialność za naruszenia popełniane przez kontrolowane przez nie w 100% spółki zależne, gdyż uznaje się, że kontrolują one politykę handlową takiej spółki⁴¹. Równowaga sił nie jest (w sposób oczywisty) taka sama, gdy przyjrzymy się relacji pomiędzy kontrolowaną w 100% spółką zależną a jej spółką dominującą. Nie można zakładać, że taka spółka zależna wywiera decydujący wpływ na swoją spółkę dominującą, ponieważ nie może ona sprawować kontroli poprzez udziały. Spółka zależna jest jak ogon psa – to pies macha ogonem, a nie odwrotnie.

79. Rozpatrywane odwołanie zostało jednak złożone przez spółkę Kendrion, a nie przez spółkę Fardem.

39 — Zobacz pkt 11–16 powyżej.

40 — Zobacz pkt 40–44 powyżej.

41 — Wyrok Trybunału z dnia 10 września 2009 r. w sprawie C-97/08 P Akzo Nobel i in. przeciwko Komisji (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Akzo”), Zb.Orz. s. I-8237, pkt 58–61.

80. Czy odpowiedzialność spółki Kendrion została ustalona prawidłowo? To, czy spółka Fardem jest określana jako solidarnie odpowiedzialna za grzywnę spółki Kendrion lub czy spółka Kendrion jest uznawana za solidarnie odpowiedzialną za grzywnę spółki Fardem, nie ma jakiegokolwiek wpływu na zasady regulujące przypisywanie odpowiedzialności spółce dominującej (Kendrion) za naruszenia popełnione przez kontrolowaną przez nią w całości spółkę zależną (Fardem), jeśli domniemanie decydującego wpływu nie zostało skutecznie obalone. Zyski powstałe w wyniku naruszenia reguł konkurencji przypadają udziałowcom. Logiczne jest zatem, że ci, którzy posiadają uprawnienia do nadzoru, powinni odpowiadać za nielegalne praktyki stosowane przez ich spółki zależne, chyba że są oni w stanie wykazać, iż nie sprawowali takiego nadzoru. Najprościej rzecz ujmując, na tym polega podstawa odpowiedzialności spółki Kendrion.

81. Uważam zatem, że w zaskarżonym wyroku nie można stwierdzić żadnego błędu prawnego w odniesieniu do ustalenia przypisującego spółce Kendrion odpowiedzialność za naruszenie popełnione przez spółkę Fardem.

Wysokość grzywny

82. Grzywny spółek Kendrion i Fardem są ze sobą nierozzerwalnie powiązane. Wysokość grzywny spółki Kendrion jest w sposób nieunikniony zależna od wysokości grzywny ustalonej dla spółki Fardem⁴².

83. W pkt 28 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że przyczyną widocznej rozbieżności pomiędzy uzasadnieniem i sentencją zaskarżonej decyzji było zastosowanie pułapu 10% obrotu. To właśnie sposób zastosowania tego pułapu kształtuje wysokość należnej grzywny.

84. W momencie wyliczenia pułapu 10% obrotu przedsiębiorstwo, które dopuściło się naruszenia, nie istniało w tej samej formie, jako że spółka Fardem nie wchodziła już wtedy w skład grupy Kendrion. Powstaje zatem pytanie: jaki podmiot stanowi „przedsiębiorstwo” w rozumieniu art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003? Czy pułap 10% obrotu należy wyliczyć w odniesieniu do całkowitego obrotu spółki dominującej, czy też liczy się wyłącznie obrót spółki zależnej?

85. W motywie 814 zaskarżonej decyzji Komisja odwołuje się do wyroku w sprawie Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji⁴³. W rozpatrywanym przypadku kontrolowana w 100% spółka zależna, która dopuściła się naruszenia, nie była już własnością spółki dominującej w dniu wyliczenia pułapu 10% obrotu. Spółka zależna i spółka dominująca nie stanowiły zatem wtedy tego samego przedsiębiorstwa. W związku z tym Sąd stwierdził nieważność decyzji w tej sprawie w zakresie, w jakim Komisja nałożyła na (byłą) spółkę zależną grzywnę w wysokości przekraczającej pułap 10% obrotu wyliczony w odniesieniu do jej własnego obrotu⁴⁴.

86. W niniejszej sprawie Sąd nie wyjaśnił wyraźnie, jak w rozumieniu art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 pułap 10% obrotu został zastosowany dla grzywny spółki Kendrion. Można jednak przyjąć, że Sąd wziął pod uwagę, iż w momencie zastosowania pułapu 10% obrotu spółki Kendrion i Fardem były odrębnymi podmiotami⁴⁵.

42 — Zobacz pkt 13 powyżej.

43 — Wyrok z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03 (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Tokai”). Streszczenie wyroku opublikowane zostało w języku angielskim, natomiast pełna treść wyroku jest dostępna w językach niemieckim, angielskim i francuskim na stronie internetowej Trybunału.

44 — Wyżej wymieniony w przypisie 43 wyrok w sprawie Tokai, pkt 391, 392.

45 — Zobacz motywy 820 zaskarżonej decyzji oraz pkt 28 zaskarżonego wyroku.

87. Wydaje mi się, że Sąd uznał, iż odpowiedzialność spółki Kendrion z tytułu grzywny w wysokości 34 mln EUR nie przekroczyła pułapu 10% obrotu zastosowanego dla tej spółki. Biorąc pod uwagę, że obrót spółki Fardem wynosił około 20 mln EUR w danym momencie, Sąd uznał, że Komisja: i) dokonała rozróżnienia pomiędzy wielkościami obrotów spółek Kendrion i Fardem oraz ii) zastosowała pułap 10% obrotu dla spółki Fardem jako osobnego podmiotu⁴⁶ i w związku z tym ograniczyła jej odpowiedzialność do 2,2 mln EUR⁴⁷.

88. Uważam zatem, że pierwszy zarzut odwołania jest bezzasadny.

Dalsze kwestie

89. Komisja wyraziła zaniepokojenie, że jeśli pułap 10% obrotu zostaje zastosowany do każdej spółki osobno, w sytuacji gdy nie tworzą one już tego samego przedsiębiorstwa w momencie wyliczenia grzywny, stwarza to możliwość uniknięcia kary. Komisja podnosi, że w przypadku gdy spółka dominująca i spółka zależna nie są częścią tego samego przedsiębiorstwa w momencie zastosowania pułapu 10% obrotu, górną granicę należy ustalić tylko w odniesieniu do obrotu spółki dominującej, a obrotu spółki zależnej nie należy brać pod uwagę.

90. Gdyby zatem Komisja ustaliła pułap 10% obrotu tylko na podstawie obrotu spółki Fardem, każda grzywna, za którą Kendrion jako spółka dominująca była solidarnie odpowiedzialna, zostałaby ograniczona do kwoty 2,2 mln EUR. Mogłoby to zachęcać inne przedsiębiorstwa w podobnej sytuacji do zbycia spółek zależnych przed nałożeniem grzywny przez Komisję w celu uniknięcia wyliczenia pułapu 10% obrotu w odniesieniu do światowego obrotu spółek wchodzących w skład grupy spółki dominującej.

91. Choć kwestia ta jest podnoszona w odpowiedzi na trzeci zarzut odwołania spółki Kendrion, jest również istotna także w tym przypadku. Omówię ją zatem w tym miejscu.

92. Obawa Komisji wydaje mi się nieuzasadniona. W przypadku gdy spółka dominująca jest solidarnie odpowiedzialna za kontrolowaną przez nią w 100% spółkę zależną, każdy pułap nakładanej grzywny jest ustalany w odniesieniu do obrotu spółki dominującej, jeśli obie spółki stanowią w tym momencie część tego samego przedsiębiorstwa. W takiej sytuacji nie istnieje potrzeba wyliczania ogólnej grzywny w odniesieniu do obrotu spółki zależnej. Spółka zależna jest po prostu solidarnie odpowiedzialna za część grzywny ponoszonej przez jej spółkę dominującą.

93. Jeśli jednak spółki nie stanowią tego samego podmiotu w momencie zastosowania pułapu 10% obrotu, wydaje mi się, że konieczne jest dokonanie rozróżnienia pomiędzy nimi i zastosowanie pułapu 10% obrotu dla każdej spółki z osobna. Wydaje się, że właśnie tak Komisja postąpiła w niniejszej sprawie (choć niewykluczone, że jej zamiar był inny, jeśli weźmiemy pod uwagę argument podnoszony przez nią obecnie).

46 — Gdyby odwołanie to zostało wniesione przez spółkę Fardem, przy ustalaniu grzywny spółki Fardem należałoby uwzględnić okres naruszenia, za który Fardem była odpowiedzialna (to jest od dnia 6 stycznia 1982 r. do dnia 8 czerwca 1995 r.), zanim została nabyta przez spółkę Kendrion. Ponieważ jednak jest to odwołanie spółki Kendrion i spółka ta jest solidarnie odpowiedzialna za zapłatę grzywny spółki Fardem, nie ma potrzeby wykonywania takich działań. Zobacz pkt 81–88 mojej opinii w sprawie C-40/12 P Gascogne Sack Deutschland przeciwko Komisji, gdzie analizuję zastosowanie pułapu 10% obrotu dla spółki dominującej i dla kontrolowanej w 100% spółki zależnej, które razem stanowiły przedsiębiorstwo w momencie dokonywania ustalenia, lecz w przypadku których okres, kiedy nastąpiło naruszenie, rozpoczął się przed nabyciem spółki zależnej przez spółkę dominującą i trwał dalej po dokonaniu tego nabycia.

47 — Zobacz pkt 28 i 29 zaskarżonego wyroku, przytoczone w pkt 73 powyżej.

94. Kwota grzywny nakładanej na spółkę dominującą nie jest ustalana w odniesieniu do kwoty, jaką jej spółka zależna jest zobowiązana zapłacić po zastosowaniu pułapu 10% obrotu dla grzywny tej ostatniej. Ustalenie tych dwóch kwot obejmuje dwie osobne czynności, o których mowa w tym miejscu. Grzywna spółki Kendrion została wyliczona w oparciu o podstawową kwotę grzywny, za którą spółka Kendrion była solidarnie odpowiedzialna⁴⁸. Kwota 2,2 mln EUR, za którą spółka Fardem jest odpowiedzialna, stanowi po prostu część jej własnej grzywny, która staje się należna po zastosowaniu pułapu 10% obrotu.

95. Dla porządku przeanalizuję trzeci zarzut odwołania.

Trzeci zarzut odwołania: nałożona grzywna została uzasadniona w sposób sprzeczny i niewystarczający

96. Kendrion podnosi trzy argumenty na poparcie trzeciego zarzutu swojego odwołania.

Streszczenie argumentów

Odwołanie spółki Kendrion

97. Po pierwsze, spółka Kendrion podnosi, że solidarna odpowiedzialność oznacza, iż spółka dominująca odpowiada tylko za zapłatę grzywny nałożonej na spółkę zależną. Po drugie, spółka Kendrion twierdzi, że Sąd nie wziął pod uwagę faktu, iż Komisja nie zastosowała zasady równego traktowania przy ustalaniu grzywien. Po trzecie, spółka Kendrion podnosi, że uzasadnienie przedstawione przez Sąd przy dokonywaniu kontroli wysokości grzywny zawierało sprzeczności i było niewystarczające.

98. Argumenty pierwszy i trzeci pokrywają się z zarzutami wniesionymi w związku z pierwszym zarzutem odwołania spółki Kendrion. Kwestie te zostały już przeze mnie omówione w pkt 82–88 niniejszej opinii, więc nie będę rozpatrywać ich dalej w tym miejscu. Konieczne jest jednak przeanalizowanie zarzutu spółki Kendrion, jakoby Komisja naruszyła zasadę równego traktowania, a Sąd nie wziął tego pod uwagę.

99. Spółka Kendrion podnosi, że wśród adresatów zaskarżonej decyzji jest ona jedyną spółką dominującą, na którą została nałożona grzywna wyższa od nałożonej na jej spółkę zależną, w sytuacji gdy spółka zależna dopuściła się naruszenia, w którym ona jako spółka dominująca nie uczestniczyła. Jedyną inną spółką dominującą, na którą została nałożona grzywna wyższa od nałożonej na jej spółkę zależną, była Nordenia, jednak spółka ta, w odróżnieniu od spółki Kendrion, faktycznie uczestniczyła w naruszeniu⁴⁹. Zgodnie z zasadą równego traktowania Komisja musi przyjąć taką samą metodę ustalania grzywien dla wszystkich przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym naruszeniu. Kendrion podnosi, że Sąd naruszył prawo, powołując się na przewidziany w art. 23 ust. rozporządzenia nr 1/2003 pułap 10% obrotu jako wyjaśnienie różnicy w traktowaniu. Tymczasem pułap 10% obrotu wyjaśnia różnicę w wysokości grzywny, ale nie zasadniczą różnicę, którą Komisja wprowadza pomiędzy spółką Kendrion a innymi spółkami dominującymi. Subsydiarnie, jeśli Komisja ma prawo ustalić grzywnę spółki Kendrion w sposób przedstawiony w zaskarżonej decyzji, uzasadnienie Sądu jest sprzeczne i niewystarczające.

48 — Zobacz pkt 11–13 powyżej.

49 — Motyw 637 zaskarżonej decyzji.

Odpowiedź Komisji

100. Zdaniem Komisji Sąd słusznie uznał w pkt 109 zaskarżonego wyroku, że Komisja zastosowała tę samą metodę przy ustalaniu grzywny dla wszystkich adresatów zaskarżonej decyzji.

Ocena

101. Ogólna zasada równego traktowania wymaga bowiem, aby podobne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób, a odmiennie sytuacje nie były traktowane jednakowo, chyba że takie traktowanie jest obiektywnie uzasadnione⁵⁰.

102. W zaskarżonym wyroku Sąd stwierdza, że:

„107 Przy ustalaniu grzywien, w ramach przestrzegania zasady równego traktowania, Komisja powinna z reguły stosować tę samą metodę wyliczania kwoty grzywien nakładanych na przedsiębiorstwa karane za uczestnictwo w tym samym naruszeniu (wyrok z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-308/94 Cascades przeciwko Komisji, Rec. s. II-813, pkt 65).

[...]

108 Twierdzenie strony skarżącej, że Komisja naruszyła te zasady, nie może zostać przyjęte z powodów opisanych poniżej.

109 [...] z zaskarżonej decyzji wynika jasno, że Komisja stosowała jedną i tę samą metodę przy ustalaniu wysokości grzywny dla wszystkich adresatów zaskarżonej decyzji, włącznie ze stroną skarżącą, którzy zostali pociągnięci do odpowiedzialności jako spółki dominujące kontrolujące spółkę zależną uczestniczącą w kartelu [...]”⁵¹.

103. Spółka Kendrion utrzymuje, że można ją porównać z innymi spółkami dominującymi, które same nie uczestniczyły aktywnie w naruszeniu, jednak ponoszą odpowiedzialność za naruszenia, jakich dopuściły się kontrolowane przez nie w 100% spółki zależne. Spółki te są odpowiedzialne tylko za część grzywny swoich spółek zależnych. Gdyby Komisja zastosowała tę samą metodologię przy ustalaniu grzywien wszystkich spółek dominujących należących do kartelu, na spółkę Kendrion zostałaby nałożona grzywna niższa niż na spółkę Fardem, gdyż spółka Kendrion byłaby solidarnie odpowiedzialna jedynie za część grzywny spółki Fardem.

104. Wydaje mi się jednak, że przypadek spółki Kendrion jest wyjątkowy z uwagi na fakt, że pułap 10% obrotu został wyliczony po zbyciu spółki Fardem. Oznacza to, że obie spółki nie stanowiły w tym momencie tego samego przedsiębiorstwa. Jest to sytuacja inna niż w przypadku reszty spółek dominujących oraz ich spółek zależnych⁵².

105. Na podstawie tego, co przedstawiłam w pkt 82–88 powyżej odnośnie do zastosowania pułapu 10% obrotu, uważam, że Komisja miała prawo zastosować art. 23 ust. 2 rozporządzenia nr 1/2003 dla dwóch spółek z osobna. Spółki Kendrion nie można porównywać z innymi spółkami dominującymi, które były adresatami zaskarżonej decyzji. W przypadku spółki Kendrion pułap 10% obrotu musiał być ustalony dwukrotnie – osobno dla obrotu spółki Kendrion i dla obrotu spółki Fardem. Natomiast dla innych spółek dominujących i ich spółek zależnych pułap 10% obrotu był ustalany raz – w odniesieniu do całkowitego obrotu grupy spółki dominującej.

50 — Wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie C-127/07 Arcelor Atlantique et Lorraine i in., Zb.Orz. s. I-9895, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo.

51 — Przypis bez związku z wersją w j. polskim.

52 — Bischof + Klein France SAS; FLS Smidth & Co A/s oraz FLS Plast AS i Groupe Gascogne.

106. Sąd, po dokonaniu interpretacji decyzji, stwierdza w punktach 107-109 zaskarżonego wyroku, że Komisja zastosowała tę samą metodę dla obliczenia wysokości grzywien dotyczących wszystkich adresatów decyzji. To podejście jest zgodne z zasadą równego traktowania. Niemniej jednak właśnie dlatego, że sytuacja spółki Kendrion różni się od tej, w której znajdują się inne spółki dominujące, Komisja nie miała obowiązku przy wyliczaniu pułapu 10% obrotu dla spółek Kendrion i Fardem stosować tej samej metodologii, co w przypadku innych adresatów decyzji. Na etapie, kiedy Komisja zastosowała pułap 10% obrotu, powinna ona była potraktować te dwie spółki niezależne podmioty, ponieważ spółka Fardem wówczas nie była częścią grupy Kendrion.

107. Dlatego uważam, że Sąd słusznie uznał, iż zaskarżona decyzja nie narusza zasady równego traktowania.

Czwarty zarzut odwołania: nierozpatrzenie wniesionych skarg w rozsądnym terminie

Zaskarżony wyrok

108. Podczas rozprawy w pierwszej instancji spółka Kendrion podniosła argument, że postępowanie przed Sądem miało charakter przewlekły. W pkt 18 zaskarżonego wyroku Sąd uznał ten argument za nieskuteczny na tej podstawie, że jego właściwość obejmuje tylko zaskarżoną decyzję. Tak więc nawet jeśli rzeczywiście zgodnie z twierdzeniem spółki postępowanie trwało zbyt długo, fakt ten sam w sobie nie miałby wpływu na wynik postępowania.

Streszczenie argumentów

Odwołanie spółki Kendrion

109. Spółka Kendrion podnosi, że Sąd naruszył prawo, nie zbadawszy zarzutu dotyczącego rzekomego nierozpatrzenia sprawy spółki Kendrion przez ten Sąd w rozsądnym terminie. W związku z tym zaskarżony wyrok należy uchylić.

110. Tytułem zarzutu subsydiarnego spółka Kendrion podnosi, że Trybunał powinien obniżyć wysokość nałożonej grzywny. Spółka Kendrion zaznacza, że niniejsze odwołanie ma istotne znaczenie dla tej kwestii, biorąc pod uwagę, iż kwestionowana kwota wynosi 34 mln EUR. Zagadnienia przedstawione Sądowi były skomplikowane, jednak Sąd wydał wyrok ze znacznym opóźnieniem (według wyliczeń spółki Kendrion nastąpiło to po upływie sześciu lat i dziewięciu miesięcy)⁵³. Kendrion podnosi, że Trybunał powinien w związku z tym obniżyć nałożoną grzywnę o co najmniej 5%, aby uwzględnić nieuzasadnioną przewlekłość postępowania przed Sądem⁵⁴.

Odpowiedź Komisji

111. Komisja twierdzi, po pierwsze, że zaskarżony wyrok nie powinien zostać uchylony na tej podstawie. Po drugie, Komisja uważa, że ze strony Sądu niewłaściwe byłoby ustalanie w kontekście postępowania o uchylenie wyroku, czy naruszył on art. 47 karty, gdyż Sąd ten musiałby z konieczności zbadać swoje własne zachowanie. Byłoby lepiej, gdyby taką sprawę rozpatrzyła w razie konieczności inna izba Sądu w osobnym postępowaniu. W związku z powyższym Sąd prawidłowo uznał zarzut spółki Kendrion za nieskuteczny.

53 — Na poparcie swojego zarzutu Kendrion przytacza wyrok Trybunału z dnia 17 grudnia 1998 r. w sprawie C-185/95 P Baustahlgewebe przeciwko Komisji (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Baustahlgewebe”), Rec. s. I-8417.

54 — Na poparcie swojego żądania Kendrion przytacza wyrok Sądu z dnia 16 czerwca 2011 r. w sprawie T-235/07 Bavaria przeciwko Komisji (zwany dalej „wyrokiem w sprawie Dutch Beer”), Zb.Orz. s. II-3229.

112. Komisja kwestionuje dokonaną przez spółkę Kendrion ocenę długości postępowania przed Sądem, która według wyliczeń spółki Kendrion wyniosła pięć lat i dziewięć miesięcy. Komisja stwierdza, że gdyby Trybunał miał uznać, iż postępowanie przed Sądem miało charakter przewlekły, to sam wyrok stwierdzający taką przewlekłość stanowiłby sprawiedliwe zadośćuczynienie. Osobna skarga o odszkodowanie byłaby odpowiednim zadośćuczynieniem za straty materialne wynikłe z naruszenia art. 47 karty. W odpowiedzi na argument spółki Kendrion, że ze względów ekonomii procesowej nałożoną grzywnę należy obniżyć o 5%, Komisja twierdzi, iż niniejsza sprawa różni się od sprawy Dutch Beer⁵⁵, gdyż – w przeciwieństwie do tamtej sprawy – w rozpatrywanej sprawie nie wystąpiło opóźnienie etapu administracyjnego postępowania.

Ocena

113. Sąd uznał, że zarzut spółki Kendrion dotyczący nierozpatrzenia przez niego sprawy w rozsądnym terminie jest nieskuteczny⁵⁶. To ustalenie nie wpłynęło jednak na dopuszczalność zarzutu spółki Kendrion; oznaczało ono po prostu, że skarga spółki Kendrion o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji nie mogła zostać uznana na tej podstawie w pierwszej instancji⁵⁷.

114. Podzielam stanowisko Sądu z powodów podanych poniżej.

115. Po pierwsze, skarga o stwierdzenie nieważności zaskarżonej decyzji jest kwestią odrębną i niezależną od kwestii, czy prawa podstawowe gwarantowane spółce Kendrion na mocy art. 47 karty zostały naruszone. Moim zdaniem gdyby Sąd uznał naruszenie tego prawa w okolicznościach, w których decyzja ta zostałaby uznana za słuszną pod każdym innym względem, nie mógłby on stwierdzić nieważności zaskarżonej decyzji wyłącznie na podstawie tej nieprawidłowości proceduralnej⁵⁸.

116. Po drugie, spółka Kendrion nie twierdzi, że długość poniższego postępowania uniemożliwiła skuteczną kontrolę zaskarżonej decyzji przez Sąd – na przykład z powodu zaginięcia dowodów lub niemożności dotarcia do świadków ze względu na upływ czasu. Stanowisko spółki Kendrion różni się zatem od stanowiska strony skarżącej, która twierdzi, że jej prawa do obrony zostały naruszone ze względu na nieuzasadnioną przewlekłość postępowania w tej sprawie.

117. Po trzecie, badanie utrzymywanej nieprawidłowości proceduralnej polegającej na nierozpatrzeniu sprawy w rozsądnym terminie jest czynnością niezależną od analizy grzywny nałożonej na mocy zaskarżonej decyzji. W związku z tym samo badanie nieprawidłowości proceduralnej nie mieści się w zakresie nieograniczonego prawa orzekania Sądu w przedmiocie decyzji Komisji o nałożeniu grzywny⁵⁹.

118. W związku z powyższym nie uważam, że Sąd naruszył prawo, uznając zarzut spółki Kendrion za nieskuteczny. Nawet w razie uwzględnienia zarzutu spółki Kendrion nie podważałby on ważności zaskarżonej decyzji⁶⁰.

119. Oczywiście spółka Kendrion ma prawo podnieść tę kwestię w swoim odwołaniu.

55 — Wyrok wymieniony w przypisie 54 powyżej.

56 — Punkt 18 zaskarżonego wyroku.

57 — Wyrok Trybunału z dnia 29 września 2011 r. w sprawie C-520/09 Arkema przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8901, pkt 31.

58 — Zobacz pkt 117 poniżej.

59 — Zobacz art. 261 TFUE i art. 31 rozporządzenia nr 1/2003. Zobacz także pkt 131 i 132 mojej opinii w sprawie C-58/12 P Groupe Gascogne przeciwko Komisji.

60 — Zobacz pkt 113 powyżej.

120. Spółka Kendrion wniosła skargę o stwierdzenie nieważności w dniu 22 lutego 2006 r. Pisemny etap postępowania zakończył się w dniu 20 lutego 2007 r. W dniu 3 grudnia 2010 r. spółka Kendrion została powiadomiona o wpisaniu sprawy na wokandę. W dniu 12 stycznia 2011 r. spółka Kendrion udzieliła odpowiedzi na pytania zadane przez Sąd zgodnie z art. 64 regulaminu postępowania przed Sądem odnośnie do wyroku Trybunału w sprawie Akzo. Sprawa została rozpoznana przez Sąd w dniu 9 marca 2011 r., a wyrok został wydany w dniu 16 listopada tego samego roku. Łączna długość postępowania w pierwszej instancji wyniosła około pięciu lat i dziewięciu miesięcy, przy czym pomiędzy zakończeniem pisemnego etapu postępowania a rozprawą upłynęło około czterech lat.

121. Sprawa spółki Kendrion jest ściśle powiązana ze sprawą jej dawnej spółki zależnej Fardem. Nie ma jednak żadnych podstaw do twierdzenia, że sprawa spółki Fardem utrudniała postępowanie spółki Kendrion przed Sądem.

122. Przy zastosowaniu czterech kryteriów wynikających z wyroku w sprawie Baustahlgewebe należy stwierdzić, że skoro spółka Kendrion zgodnie z zaskarżoną decyzją ma zapłacić karę w wysokości 34 mln EUR, to sprawa ta ma istotne znaczenie dla przedsiębiorstwa. Oczywiście jest również, że w sprawie tej podniesione zostały skomplikowane kwestie. Nie uważam, że długość postępowania można by przypisywać zachowaniu spółki Kendrion.

123. Z tego co mi wiadomo, w okresie widocznej beczynności (trwającym około czterech lat) pomiędzy zakończeniem pisemnego etapu postępowania a rozprawą sprawa nie była aktywnie prowadzona. Trybunał nie otrzymał żadnych informacji, które wyjaśniałyby lub usprawiedliwiałyby ten okres beczynności. Wobec braku takich dowodów mogę wyraźnie stwierdzić, że sprawa ta nie została rozpatrzona w rozsądnym terminie. Uważam, że – jak już to wskazałam w opinii w sprawie Groupe Gascogne⁶¹ – ogólnie etap ten mógłby trwać do dwóch lat bez możliwości uznania opóźnienia za „nadmierne”. Z powyższego wynika, że według zaokrąglonych danych postępowanie w tej sprawie trwało w pierwszej instancji przed o około półtora roku dłużej niż powinno.

124. W związku z tym uważam, że podstawowe prawo spółki Kendrion do rozpoznania sprawy przez Sąd w rozsądnym terminie zostało naruszone.

125. W opinii w sprawie Groupe Gascogne⁶² stwierdziłam, że samo ustalenie naruszenia art. 47 karty nie powinno powodować uchylecia zaskarżonego wyroku.

126. Ponadto spółka Kendrion nie twierdziła, że jej prawo do obrony zostało naruszone na skutek nieprawidłowości proceduralnej, o której mowa wyżej.

127. W związku z tym nie uważam, że zaskarżony wyrok należy uchylić.

128. Zarzut posiłkowy spółki Kendrion zmierzający do obniżenia grzywny nie został przedłożony jako żądanie zadośćuczynienia za straty materialne lub szkody niemajątkowe, lecz opiera się na podejściu Trybunału zastosowanym w wyroku w sprawie Baustahlgewebe⁶³.

129. W świetle tego zarzutu wydaje mi się, że wobec braku żądania ze strony spółki Kendrion zadośćuczynienia za straty materialne lub szkody niemajątkowe zawarte w wyroku Trybunału stwierdzenie, iż Sąd naruszył art. 47 karty, powinno samo w sobie stanowić sprawiedliwe zadośćuczynienie⁶⁴.

61 — Zobacz pkt 91–94 mojej opinii.

62 — Sprawa wymieniona w przypisie 4 powyżej.

63 — W ww. w przypisie 53 wyroku w sprawie Baustahlgewebe Trybunał, ze względów ekonomiki procesowej oraz w celu udostępnienia bezpośredniego i skutecznego środka prawnego, uchylił zaskarżony wyrok w części dotyczącej ustalonej wysokości grzywny, potwierdzając jednocześnie ten sam wyrok pod każdym innym względem.

64 — Zobacz pkt 148 mojej opinii w sprawie C-58/12 P Groupe Gascogne przeciwko Komisji.

130. Spółka Kendrion zwraca się do Trybunału o obniżenie grzywny nałożonej na mocy zaskarżonego wyroku o 5%. Wielkość ta została ustalona na podstawie orzeczenia Sądu w sprawie Dutch Beer⁶⁵. W tym przypadku Komisja przyznała, że jest odpowiedzialna za przewlekłość postępowania administracyjnego. Strona skarżąca twierdziła, że długość tego postępowania ograniczyła jej prawo do obrony i spowodowała nałożenie nieproporcjonalnej grzywny, gdyż w czasie postępowania administracyjnego polityka Komisji w sprawie grzywien uległa zaostrzeniu. W związku z tym strona skarżąca stwierdziła, że przyznane jej już wcześniej przez Komisję z tytułu przewlekłości postępowania obniżenie grzywny było zbyt małe.

131. Niniejsza sprawa różni się od wyroku w sprawie Dutch Beer. Po pierwsze, twierdzenie spółki Kendrion nie dotyczy etapu administracyjnego postępowania prowadzonego przez Komisję, jak również nie określa, że wzrost grzywny nałożonej przez Komisję nastąpił w wyniku zachowania tej instytucji. Po drugie, Kendrion w tym przypadku zwraca się do Trybunału o zbadanie nieprawidłowości proceduralnej na etapie postępowania sądowego. Po trzecie, spółka ta nie stwierdziła, że długość postępowania przed Sądem miała wpływ na wysokość grzywny nałożonej z tytułu zaskarżonego wyroku (i nie mogła tego uczynić, gdyż zaskarżony wyrok jedynie potwierdza pod tym względem zaskarżoną decyzję).

132. W związku z powyższym wydaje się, że nie istnieje podstawa prawna, na której Trybunał mógłby oprzeć decyzję o obniżeniu grzywny spółce Kendrion o 5%. Ponadto wobec braku dowodów wskazujących na poniesienie przez spółkę Kendrion strat materialnych lub niemajątkowych (które można by przedstawić w osobnym żądaniu o zadośćuczynienie) wybór 5% (lub jakiegokolwiek innej wielkości) wydaje mi się czysto arbitralny⁶⁶.

133. Uważam, że z powyższego wynika, iż Sąd nie powinien obniżyć grzywny nałożonej na spółkę Kendrion.

134. Dochodzę zatem do wniosku, że w zakresie, w jakim skarżąca uważa, iż poniosła stratę wskutek braku rozpoznania jej sprawy przez Sąd w rozsądnym terminie, skarga o odszkodowanie byłaby bardziej odpowiednim i skutecznym środkiem prawnym w rozumieniu art. 47 karty, interpretowanego w świetle art. 6 ust. 1 i art. 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, niż obniżenie wysokości grzywny⁶⁷. Z tego względu proponuję, aby Trybunał orzekł, że Sąd dopuścił się nadmiernego opóźnienia przed wydaniem orzeczenia w przedmiocie skargi skierowanej do niego przez spółkę Kendrion, oraz aby jasno wskazał tej spółce, że przysługuje jej prawo wystąpienia z odrębną skargą o odszkodowanie, jeśli uzna to za słuszne.

W przedmiocie kosztów

135. W wypadku podzielenia przez Trybunał mojej oceny odwołania, zgodnie z art. 137, 138, 140 i 184 regulaminu postępowania przed Trybunałem, spółka Kendrion jako strona przegrywająca sprawę powinna zostać obciążona kosztami postępowania.

Wnioski

136. Uważam zatem, że Trybunał powinien:

— oddalić odwołanie;

65 — Sprawa wymieniona w przypisie 54 powyżej.

66 — Zobacz pkt 133–138 mojej opinii w sprawie C-58/12 P Groupe Gascogne przeciwko Komisji.

67 — Wydaje mi się, że ten zarzut spółki Kendrion zmierzający do zmniejszenia grzywny opiera się głównie na wyroku Trybunału w sprawie Baustahlgewebe; nie został on przedłożony osobno jako żądanie zadośćuczynienia za straty materialne lub szkody niemajątkowe, a ponadto Trybunał nie byłby właściwy do rozpoznania takiego żądania.

- stwierdzić, że Sąd nie rozpatrzył sprawy T-54/06 Kendrion przeciwko Komisji w rozsądnym terminie; oraz
- obciążyć spółkę Kendrion kosztami postępowania.